

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ROCZNIK CXVIII

NR 4

WARSZAWA 2011

POLSKA AKADEMIA NAUK
INSTYTUT HISTORII
POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE

KWARTALNIK HISTORYCZNY

ZAŁOŻONY PRZEZ XAWEREGO LISKEGO
W 1887 ROKU

ROCZNIK CXVIII
2011

4

WYDAWNICTWO NAUKOWE *Semper*
WARSZAWA 2011

Publikacja dofinansowana przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

KOMITET REDAKCYJNY

Marian Biskup, Richard Butterwick, Stanisław Bylina,
Dorota Dukwicz (sekretarz), Jerzy Dygdała, Marian Dygo,
Jerzy Eisler (zastępca redaktora), Magdalena Hulaś,
Maciej Janowski (zastępca redaktora), Tomasz Jurek, Tomasz Kizwalter,
Wojciech Kriegseisen, Roman Michałowski (redaktor), Krzysztof Mikulski,
Michael G. Müller, Borys W. Nosow, Andrzej Nowak,
Edward Opaliński (zastępca redaktora), Henryk Samsonowicz, Jerzy Strzelczyk,
Włodzimierz Suleja, Jacek Wijaczka, Romuald Wojna

ADRES REDAKCJI

Institut Historii PAN
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, tel. +48 22 831 02 61
e-mail: kh@ihpan.edu.pl
<http://www.ihpan.edu.pl>
http://www.semper.pl/kwartalnik_historyczny

Adiustacja: Bogusława Pilch

© Copyright by
Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk and Wydawnictwo Naukowe *Semper*
Warszawa 2011

© All right reserved. No part of this book may be reproduced, stored
in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without
the prior permission of the publishers, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk
and Wydawnictwo Naukowe *Semper*

© Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk lub odtwarzanie fragmentów
tej publikacji w mediach każdego rodzaju wymaga pisemnego zezwolenia
Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz Wydawnictwa Naukowego *Semper*

PL ISSN 0023-5903
Nr indeksu 363103

Wydawnictwo Naukowe *Semper*

Redakcja i Studio Graficzne
ul. Mariensztat 8
00-302 Warszawa
tel./fax: 22 538 92 03
e-mail: redakcja@semper.pl

Dział handlowy i księgarnia:
ul. Bednarska 20 A
00-321 Warszawa
tel./fax: 22 828 49 73
e-mail: handlowy@semper.pl

<http://semper.pl>
<http://semper.istore.pl>

SPIS TREŚCI

Przemysław Urbańczyk, Słowiańska farma, czyli archeologia o kształtowaniu się islandzkiej tożsamości	611
Marek Henryk Słoczyński, Koncepcja przestrzeni w syntezie dziejów Polski Józefa Szujskiego i jej polityczne uwarunkowania	633
Maciej Górny, „Pięć wielkich armii naprzeciw wrogom naszym”. Przyczynek do historii rasizmu	681

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Dyskusja wokół książki Waltera Leitscha <i>Das Leben am Hof König Sigismunds III. von Polen</i> Edward Opaliński, Zaufani Zygmunta III	707
Przemysław Szpaczyński, Spór o Zygmunta III	725
Patryk Sapała, Na marginesie książki <i>Whose Love of Which Country?</i>	743
Ilona Zaleska, Roman Dmowski na tle problemu prawniczego radykalizmu przełomu XIX i XX w.	753
Bartosz Kaliski, Tertium non datur? (czyli o ograniczeniach analizy dyskursu)	767

*

L. Burkart, <i>Das Blut der Märtyrer. Genese, Bedeutung und Funktion mittelalterlicher Schätze</i> — Anna Orchowska-Momot	773
A. Rio, <i>Legal practice and written word in the early middle ages: Frankish formulae c. 500-1000</i> — Przemysław Tyszką	778
P.A. Jeziorski, Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych — Andrzej Karpiński ...	784
<i>Privilegia typographica Polonorum. Polskie przywileje drukarskie 1493-1793</i> — Maciej Matwijów	788
B. Szady, <i>Geografia struktur religijnych i wyznaniowych w Koronie w II połowie XVIII wieku</i> — Wojciech Kriegseisen	795
M. Mycielski, <i>Rząd Królestwa Polskiego wobec sejmików i zgromadzeń gminnych 1815-1830</i> — Anna Barańska	800
A.J. Cieślakowa, <i>O człowieku, który się nie zgadzał. Biografia pułkownika Januarego Grzędzińskiego 1891-1975</i> — Konrad Rokicki	805
I. Eser, „Volk, Staat, Gott!“. <i>Die deutsche Minderheit in Polen und ihr Schulwesen 1918-1939</i> — Stanisław Jankowiak	810

IN MEMORIAM

Jan Baszkiewicz (4 I 1930 – 27 I 2011) — Henryk Olszewski	821
---	-----

KOMUNIKATY

Nagroda im. Stanisława Herbsta	825
--------------------------------------	-----

ZAWARTOŚĆ ROCZNIKA CXVIII

Spis treści rocznika	827
Spis autorów	831

CONTENTS

Przemysław Urbączyk, The Slavonic Farm, or Archaeology on the Formation of Icelandic Identity	611
Marek Henryk Słoczyński, The Conception of Space in the Synthesis of the History of Poland by Józef Szujski and Its Political Determinants	633
Maciej Górny, "Five Great Armies Against Our Enemies". A Contribution to the History of Racism	681
CRITICAL ARTICLES — REVIEWS	707
IN MEMORIAM	821
ANNOUNCEMENTS	825
TABLE OF CONTENTS FOR YEAR CXVIII	827

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	– Archiwum Akt Nowych w Warszawie
AGAD	– Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie
AGZ	– <i>Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie</i>
AP	– Archiwum Państwowe
AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
APH	– „Acta Poloniae Historica”
ASWK	– <i>Akta sejmikowe województwa krakowskiego</i>
ASWP	– <i>Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego</i>
BC	– Biblioteka Muzeum Narodowego im. Czartoryskich w Krakowie
BJ	– Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	– Biblioteka Polskiej Akademii Nauk w Kórniku
BN	– Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	– Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU–PANKr	– Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	– Biblioteka Publiczna im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu
CAW	– Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	– <i>Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae</i> , Wrocław 1956–1964
CPH	– „Czasopismo Prawno–Historyczne”
DN	– „Dzieje Najnowsze”
KDKK	– <i>Kodeks dyplomatyczny Katedry Krakowskiej</i> , Kraków 1874–1883
KDM	– <i>Kodeks dyplomatyczny Małopolski</i> , Kraków 1876–1905
KDMaz	– <i>Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis</i> , Warszawa 1919
KDP	– <i>Kodeks dyplomatyczny Polski</i> , Warszawa 1847–1887
KDW	– <i>Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski</i> , Poznań 1877 nn.
KH	– „Kwartalnik Historyczny”
KHKM	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
MGH	– <i>Monumenta Germaniae Historica</i>
MGH SrG	– <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum</i>
MGH SS	– <i>Monumenta Germaniae Historica, Scriptores</i>
MK	– Metryka Koronna
MPH	– <i>Monumenta Poloniae Historica</i>
mps	– maszynopis
n.	– i następna
nn.	– i następne
OiRP	– „Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op. cit.	– opus citatum
oprac.	– opracował
PH	– „Przegląd Historyczny”
PL	– <i>Patrologiae cursus completus. Series Latina</i> , Paris 1844–1865
por.	– porównaj
przyp.	– przypis
PSB	– <i>Polski Słownik Biograficzny</i>

RDSG	– „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	– redaktor, redakcja
RH	– „Roczniki Historyczne”
RHum	– „Roczniki Humanistyczne”
rkp.	– rękopis
RWHF PAU	– „Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891
	– „Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918
	– „Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	– „Rozprawy – Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/1929
	– „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego – Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952
	– <i>Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego – Polska Akademia Umiejętności</i> , Kraków 1992–
SDRE	– „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	– <i>Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich</i>
SH	– „Studia Historyczne”
SIRIO	– <i>Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obščestva</i>
Sobótka	– „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP	– <i>Starodawne Prawa Polskiego Pomniki</i>
SRP	– <i>Scriptores Rerum Polonicarum</i>
SSS	– <i>Słownik Starożytności Słowiańskich</i>
St. Żr.	– „Studia Źródłoznawcze”
sygn.	– sygnatura
Urzędnicy	– <i>Urzędnicy Dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII Wieku. Spisy</i> , red. A. Gąsiorowski
Urzędnicy, Litwa	– <i>Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego. Spisy</i> , red. A. Rachuba
VC	– <i>Volumina Constitutionum</i> , t. 1–, Warszawa 1996– (należy cytować odpowiednio, według wzoru: VC 1/1)
VL	– <i>Volumina Legum</i> , t. 1–10, Warszawa 1732–1793 (cytować np.: VL 7, s. 234)
wyd.	– wydanie, wydał
z.	– zeszyt
ZH	– „Zapiski Historyczne”
zob.	– zobacz

TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylickiego		Transliteracja		Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylickiego		Transliteracja		Język
1	А	а	А	а	b b u m r s u	27	Р	р	Р	р	b b u m r s u
2	Б	б	В	в	b b u m r s u	28	С	с	С	с	b b u m r s u
3	В	в	V	v	b b u m r s u	29	Т	т	T	t	b b u m r s u
4	Г	г	G	g	b b u m r s u	30	Ѡ	ѧ	Ć	ć	s
5	Д	д	D	d	b b u m r s u	31	К̣	к̣	К̣	к̣	m
6	Ђ	ђ	Đ	d	s	32	У	у	U	u	b b u m r s u
7	Ґ	ґ	Ġ	g	m	33	Ў	ў	Ŭ	ŭ	b
8	Е	е	E	e	b b u m r s u	34	Ф	ф	F	f	b b u m r s u
9	Ё	ё	Ë	ë	b r	35	Х	х	H	h	b b u m r s u
10	Є	є	Ê	ê	u	36	Ц	ц	C	c	b b u m r s u
11	Ж	ж	Ž	ž	b b u m r s u	37	Ч	ч	Č	č	b b u m r s u
12	З	з	Z	z	b b u m r s u	38	Џ	џ	Ď	ď	m s
13	С	с	Ŝ	ŝ	m	39	Ш	ш	Š	š	b b u m r s u
14	И	и	I	i	b** b u m r s u	40	Щ	щ	Ŝ	ŝ	b u r u
15	І	і	Ì	ì	b r** u	41	Ъ	ъ	~	~	b** b u r
16	Ї	ї	Ï	ï	u	42	Ы	ы	Y	y	b r u**
17	Ј	ј	Ĵ	ĵ	m s	43	Ь	ь	´	´	b b u r u
18	Й	й	J	j	b b u r u	44	Э	э	È	è	b r
19	К	к	K	k	b b u m r s u	45	Ю	ю	Û	û	b b u r u
20	Л	л	L	l	b b u m r s u	46	Я	я	Â	â	b b u r u
21	Љ	љ	Ĺ	ĺ	m s	47	’	’	’	’	b b u m r s u
22	М	м	M	m	b b u m r s u	48	Ґ	ґ	Ġ	g	b** u**
23	Н	н	N	n	b b u m r s u	49	Ѓ	ѓ	Ě	ě	b** r** u**
24	Њ	њ	Ń	ň	m s	50	Ѐ	ѧ	Ă	ă	b u**
25	О	о	O	o	b b u m r s u	51	Ө	ө	Ǽ	ǽ	r**
26	П	п	P	p	b b u m r s u	52	Ѳ	ѳ	ÿ	ÿ	r**

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

** Występuje w dawnej pisowni.

Wydawnictwo Naukowe Semper®

przedstawia:

AKTA
SYNODÓW
PROWINCJONALNYCH
JEDNOTY
LITEWSKIEJ
1626-1637

ISSN 0023-5903

9 770023 590109

www.semper.pl

